

POSTANOWIENIE

Dnia 24 września 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Piotr Prusinowski

w sprawie z odwołania J. K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Częstochowie
o wysokość emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 24 września 2024 r.,
zażalenia ubezpieczonej na postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach
z dnia 8 kwietnia 2024 r., sygn. akt III AUa 1452/21,

uchyla zaskarżone postanowienie.

Postanowieniem z dnia 8 kwietnia 2024 r. Sąd Apelacyjny w Katowicach odrzucił skargę kasacyjną ubezpieczonej J.K. wniesioną od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 28 lipca 2023 r.

Decyzją z dnia 12 stycznia 2021 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych, działając z urzędu, ponownie ustalił wysokość emerytury przyznanej odwołującej się na podstawie art. 24 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 1251 ze zm., dalej jako: „ustawa emerytalna”) od dnia 26 czerwca 2013 r., to jest od dnia, od którego podjęta byłaby wypłata tej emerytury. W decyzji wskazano, iż podstawa obliczenia emerytury nie podlega pomniejszeniu o kwoty pobranych wcześniejszych

emerytur. Wysokość emerytury obliczona została od podstawy obliczenia niepomniejszonej o kwoty pobranych wcześniejszych emerytur.

Sąd Okręgowy w Częstochowie wyrokiem z dnia 10 czerwca 2021 r. oddalił odwołanie, a Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 22 maja 2023 r. oddalił apelację ubezpieczonej.

Od wyroku Sadu odwoławczego została wniesiona skarga kasacyjna, w której została określona wartość przedmiotu zaskarżenia na kwotę 25.000 zł. W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy zakwestionował podaną w skardze wartość przedmiotu zaskarżenia.

Sąd Apelacyjny postanowieniem z dnia 5 stycznia 2024 r. zarządził z urzędu sprawdzenie wartości przedmiotu zaskarżenia sprawy objętej skargą kasacyjną (a.s. k. 115). Pełnomocnik skarżącej pismem z dnia 5 lutego 2024 r. ustalił wartość przedmiotu zaskarżenia na kwotę 28.138,18 zł (a.s. k. 120-123). Organ rentowy pismem z dnia 16 lutego 2024 r. (a.s. k. 127-129) zaprzeczył prawidłowości obliczeń dokonanych przez stronę, przedstawiając własne obliczenia co do wysokości emerytury powszechnej ustalonej sporną decyzją na kwotę 1.351,54 zł w czerwcu 2013 r. i wskazując, że jest to nadal kwota niższa niż emerytura wcześniejsza wynosząca w czerwcu 2013 r. 1.511,66 zł. Następnie pismem z dnia 26 lutego 2024 r. Sąd wezwał ubezpieczoną do wskazania wartości emerytury, która w opinii ubezpieczonej powinna być ustalona od stycznia 2021 r. (a.s. k. 133). Wykonując wezwanie, pełnomocnik skarżącej wskazał, że w okresie od stycznia 2021 r. emerytura powinna wynosić 2.031,63 zł (a.s. k. 135), co stanowi zwaloryzowaną wysokość świadczenia potencjalnie ustalonego w 2013 r. na kwotę 1.758,39 zł (a.s. k. 135). Po przeprowadzeniu postępowania wyjaśniającego, postanowieniem z dnia 20 marca 2024 r. Sąd Apelacyjny ustalił wartość przedmiotu zaskarżenia w niniejszej sprawie na kwotę 5.052 zł (a.s. k. 137).

W zażaleniu na postanowienie z dnia 8 kwietnia 2024 r. skarżąca wniosła również o rozpoznanie w całości postanowienia z dnia 20 marca 2024 r. ustalającego wartość przedmiotu zaskarżenia, a także o uchylenie zaskarżonego postanowienia i nadanie skardze kasacyjnej dalszego biegu. Zarzucono naruszenie art. 398² § 1 k.p.c. w zw. z art. 25 §1 k.p.c. w zw. z art. 19 §1 k.p.c., art. 398² § 1

k.p.c. w zw. z art. 25 §1 k.p.c. w zw. z art. 278 §1 k.p.c. oraz art. 361 k.p.c. w zw. z art. 327¹ k.p.c.

Organ rentowy w odpowiedzi na zażalenie wniósł o jego oddalenie i zasądzenie od ubezpieczonej kosztów postępowania zażaleniowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie jest uzasadnione.

Zgodnie z art. 398² § 1 k.p.c., skarga kasacyjna jest niedopuszczalna w sprawach o prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż pięćdziesiąt tysięcy złotych, a w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych - niższa niż dziesięć tysięcy złotych. Jednakże w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych skarga kasacyjna przysługuje niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia w sprawach o przyznanie i o wstrzymanie emerytury lub renty oraz o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego. Przepis art. 476 § 2 i 3 k.p.c. wyjaśnia ustawowe pojęcia spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych, stanowiąc w § 2 pkt 2, iż należą do nich między innymi sprawy, w których wniesiono odwołanie od decyzji organów rentowych, dotyczących emerytur i rent. Zakres rozpoznania i orzeczenia (przedmiot sporu) w tych sprawach wyznaczony jest zatem w pierwszej kolejności przedmiotem decyzji organu rentowego zaskarżonej do sądu ubezpieczeń społecznych (postanowienie Sądu Najwyższego z 13 maja 1999 r., II UZ 52/99, OSNAPiUS 2000 nr 15, poz. 601), a w drugim rzędzie przedmiotem postępowania sądowego, określonego zakresem odwołania od decyzji organu rentowego do sądu (postanowienie Sądu Najwyższego z 11 kwietnia 2006 r., II UZ 1/06, niepublikowane).

W sporach sądowych o wysokość powtarzających się świadczeń z ubezpieczenia społecznego wartość przedmiotu sporu stanowi obliczona za okres jednego roku, stosownie do wskazań zawartych w art. 22 k.p.c., różnica pomiędzy hipotetyczną kwotą świadczenia, jaką skarżący otrzymywałby, gdyby jego żądanie ustalenia wysokości świadczenia zostało uwzględnione, a świadczeniem w kwocie faktycznie pobieranej (postanowienia Sądu Najwyższego: z 8 stycznia 1997 r., II UK 40/96, OSNAPiUS 1997 nr 16, poz. 301; z 18 października 2000 r., II UZ

123/00, OSNAPiUS 2002 nr 15, poz. 370; z 21 lipca 2003 r., II UZ 45/03, OSNP 2004 nr 11, poz. 200; z 23 listopada 2007 r., II UZ 30/07, OSNP 2009 nr 3-4, poz. 54 i z 2 października 2009 r., II UZ 30/09, LEX nr 583822). Jak zaś wyjaśnił Sąd Najwyższy w uchwale z 18 października 2012 r., III UZP 3/12 (OSNP 2013 nr 9-10, poz. 112) w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych, której przedmiotem jest zmiana wysokości świadczenia powtarzającego się, wartość przedmiotu zaskarżenia (art. 398² § 1 zdanie pierwsze i drugie k.p.c.) ustala się na podstawie art. 22 k.p.c. w odniesieniu do świadczeń przyszłych, a w odniesieniu do świadczeń zaległych - na podstawie art. 19 § 1 k.p.c. Natomiast w razie dochodzenia świadczeń przyszłych i zaległych stosuje się art. 21 k.p.c.

Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego badanie wartości przedmiotu zaskarżenia podanej w skardze kasacyjnej ma na celu sprawdzenie czy skarga kasacyjna jest dopuszczalna ze względu na minimalną wartość zaskarżenia wymaganą od skargi kasacyjnej przez art. 398² § 1 zdanie pierwsze k.p.c. Należy przy tym pamiętać, że sąd drugiej instancji nie tylko jest uprawniony, lecz wręcz zobowiązany do sprawdzenia - w razie wątpliwości - wskazanej w skardze wartości przedmiotu zaskarżenia. Uprawnienie sądu obejmuje nie tylko skontrolowanie danych składających się na tę wartość, lecz także sposobu jej obliczenia, natomiast nie nakłada powinności jej samodzielnego ustalania. W sprawach o świadczenia emerytalno-rentowe zwrócenie się do organu rentowego o ustosunkowanie się do wskazanej w skardze kasacyjnej wartości przedmiotu zaskarżenia jest uprawnionym sposobem jej weryfikacji (postanowienie Sądu Najwyższego z 2 sierpnia 2011 r., II UZ 27/11, LEX nr 1106736).

W postanowieniu z 19 lutego 2014 r., II UZ 74/13 (OSNP 2015 nr 7, poz. 104) Sąd Najwyższy wyraził pogląd prawny, w myśl którego samo wskazanie przez stronę wartości przedmiotu zaskarżenia skargą kasacyjną stanowi spełnienie wymagania formalnego stawianego przez ten przepis, który w tym zakresie wymaga jedynie oznaczenia wartości przedmiotu zaskarżenia. Na tym etapie, kontrola ogranicza się do zachowania wymagań formalnych, niedopuszczalna jest natomiast kontrola merytoryczna. Nie ma zatem podstaw do uznania, że elementem określenia rozważanej wartości jest wskazanie i wyjaśnienie przyjętej metody wyliczenia wartości przedmiotu sporu. Wymaganie wskazania przez stronę

tej wartości nie może być też rozumiane jako podanie wartości, która nie będzie mogła być zakwestionowana przez sąd lub drugą stronę procesu. Stawianie takiego wymagania, byłoby nieuzasadnione. Nie wynika ono również z przepisów prawa. W szczególności sprecyzowaniu tej wartości w przypadkach rodzących wątpliwości służy możliwość jej sprawdzenia przez sąd w trybie określonym w art. 25 § 1 k.p.c. Przyjęcie takiej wykładni nie zagraża celom kontroli dopuszczalności skargi kasacyjnej, ponieważ w razie, gdy sąd kontrolujący tę dopuszczalność poweźmie wątpliwości co do prawidłowego oznaczenia wartości przedmiotu zaskarżenia, to ma prawo i obowiązek jej sprawdzenia. W tym celu sąd może zarządzić dochodzenie, o którym stanowi art. 25 § 1 k.p.c. i po jego zakończeniu wydać postanowienie określające prawidłową wartość przedmiotu zaskarżenia. Ustawodawca określenie rodzaju czynności dochodzeniowych pozostawił uznaniu sądu. Dochodzenie może między innymi obejmować zwrócenie się do pełnomocnika strony o wskazanie metody, którą strona przyjęła, określając wartość przedmiotu zaskarżenia skargą kasacyjną. Tego rodzaju wystąpienie do strony nie może jednak jako niemające na celu uzupełnienia braku formalnego skargi, prowadzić do jej odrzucenia, jeśli strona nie zajmie stanowiska w tej kwestii albo gdy sąd uzna przedstawione wyjaśnienie za błędne lub niewystarczające. W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych uprawnionym sposobem prowadzenia dochodzenia jest też zwrócenie się do organu rentowego o ustosunkowanie się do wskazanej w skardze kasacyjnej wartości przedmiotu zaskarżenia. Powyższe uwagi dotyczą również sytuacji, w której strona wskazuje jako wartość przedmiotu zaskarżenia skargą kasacyjną widocznie błędną kwotę i jest oczywiste, że wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż wymagana przez art. 398² § 1 k.p.c. Także w takim wypadku przyjmowanie założenia, że oznaczenie wartości przedmiotu zaskarżenia nie jest w istocie wymaganym oznaczeniem, byłoby sprzeczne z brzmieniem art. 398⁴ § 3 k.p.c. Poza tym, skoro jest oczywiste, że wartość ta jest niewystarczająca, to traktowanie tego rodzaju oznaczenia wartości przedmiotu zaskarżenia jako braku formalnego i wdrażanie procedury zwrotu skargi stanowiłoby jedynie zbędne przedłużanie postępowania. W takiej sytuacji wystarczy więc sprawdzenie podanej wartości przez ustalenie wartości prawidłowej i odrzucenie skargi na podstawie art. 398⁶ § 2 lub 3 k.p.c. w związku z

art. 398² § 1 k.p.c. jako niedopuszczalnej. Ten pogląd należy obecnie uznać za dominujący (postanowienia Sądu Najwyższego: z 21 lipca 2015 r., III UZ 4/15, LEX nr 2051112; z 19 maja 2016 r., II UZ 7/16, LEX nr 2057621; z 17 września 2020 r., II UZ 13/20, LEX nr 3208651).

Sąd Apelacyjny uznał, że wartość przedmiotu zaskarżenia stanowi w niniejszej sprawie kwota 5.052 zł., stanowiąca dwunastokrotność różnicy między wysokością żądanej przez skarżącą emerytury powszechnej (2.031,63 zł.), a wysokością tej emerytury ustaloną przez organ rentowy (1.610,71 zł.) na datę wydania skarżonej decyzji (styczeń 2021 r.). Taki sposób ustalenia wartości przedmiotu zaskarżenia co do zasady nie powinien budzić wątpliwości, ponieważ Sąd Apelacyjny klarownie przedstawił regułę, wedle której ustalił sporną wartość, umożliwiając przeprowadzenie kontroli w postępowaniu zażaleniowym. Sądowi umknęła jednak specyfika postępowania, które zostało zakończone wydaniem spornej decyzji. Zostało ono wszczęte przez ZUS z urzędu na podstawie art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 19 czerwca 2020 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2020 r., poz. 1222), jako wykonanie normy z wprowadzanego tą samą nowelizacją przepisu art. 194j ustawy emerytalnej. Zgodnie z art. 194j ust. 5 zdanie pierwsze ustawy emerytalnej, jeżeli ponownie ustalona wysokość emerytury powszechnej jest wyższa od wypłacanej dotychczas, emerytowi wypłaca się wyrównanie. W sprawie skarżąca twierdzi, że należna jej emerytura powszechna winna wynosić w styczniu 2021 r. 2.031,63 zł, a zatem byłaby wyższym świadczeniem niż przysługująca jej w tym okresie emerytura wcześniejsza (w styczniu 2021 r. 1.786,65 zł). Wymieniony przepis przyznaje uprawnienie do wyrównania *ex lege*, po spełnieniu jedynej przesłanki, a zatem w razie potencjalnego uznania roszczenia skarżącej, będzie jej przysługiwało również wyrównanie (z mocy prawa, a nie na wniosek). Kluczowe w sprawie jest to, że wyrównanie nie jest świadczeniem przyznawanym w odrębnym postępowaniu. Oznacza to, że Sąd Apelacyjny powinien w myśl art. 21 k.p.c. uwzględnić obok prawidłowo ustalonej kwoty 5.052 zł również wartość wyrównania, które będzie hipotetycznie przysługiwało w razie ustalenia wysokości emerytury zgodnie z żądaniem ubezpieczonej. Zgodnie z art. 194j ust. 5 zdanie drugie kwotę wyrównania stanowi różnica między sumą kwot emerytur, jakie przysługiwałyby w

okresie od dnia ustalenia prawa do emerytury powszechnej do dnia wydania decyzji wykonującej normę z art. 194j ustawy emerytalnej z uwzględnieniem ich waloryzacji, a sumą kwot świadczeń wypłaconych w tym okresie. Tak ustaloną wartość powinien Sąd uwzględnić w celu prawidłowego wykonania art. 25 k.p.c.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 394¹ § 3 k.p.c. w związku z art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

[SOP]

[ał]